

مطالعه علم‌سنجی فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی

طی سال‌های 1391-1400

زهرا نامور^۱، ویدا صیفوری^۲، اسماعیل بیگدلو^۳، نرجس ورع^۴

تاریخ پذیرش: 1401/05/01

تاریخ دریافت: 1401/03/13

چکیده:

استفاده از شاخص‌های علم‌سنجی به عنوان ابزاری برای ارزیابی و تحلیل پژوهش‌ها در موضوعات مختلف، همواره مورد توجه بوده است؛ اما در حوزه انقلاب اسلامی، با وجود اهمیت آن، پژوهشی که به ارزیابی بروندادهای علمی منتشر شده در نشریات این حوزه پرداخته باشد، یافت نشد. هدف پژوهش حاضر تحلیل و دیداری‌سازی بروندادهای علمی فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی از نظر شاخص‌های علم‌سنجی طی سال‌های 1391 تا 1400 می‌باشد. داده‌های لازم از وبگاه نشریه استخراج و پس از یکدست‌سازی اسامی و کلیدواژگان، وضعیت نشریه با استفاده از نرم‌افزارهای علم-سنجی تعیین و ترسیم شد. بررسی الگوهای تألیف مقالات نشان داد که الگوی سه نویسنده‌گی یا همکاری میان سه پژوهشگر از یک یا سه سازمان با 48/53 درصد از بیشترین فراوانی برخوردار بوده است. شبکه هم‌نویسنده‌گی مقالات مورد بررسی از 132 گره و 162 یال (پیوند) تشکیل شده است. بزرگترین مؤلفه هم‌نویسنده‌گی 20 گره (نویسنده) دارد. در رابطه با شاخص‌های مرکزیت نتایج این پژوهش حاکی از آن است که ابراهیم کلاتری، علیرضا گلشنی و محمدرضا مجیدی در دو شاخص مرکزیت نزدیکی و بینایی موقعیت خود را حفظ کرده‌اند. در مورد همکاری‌های بین سازمانی، بخش قابل توجهی از مقالات منتشر شده در این فصلنامه متعلق به پژوهشگران دانشگاه تهران بوده است. کلیدواژه انقلاب اسلامی با 103 بار تکرار بیشتر مورد توجه پژوهشگران بوده است. استفاده از تحلیل خوشه‌بندی سلسله مراتبی به منظور شناسایی ساختار فکری حاکم بر موضوع انقلاب اسلامی منجر به شکل‌گیری تعداد 11 خوشه موضوعی گردید. ساختار فکری ترسیم شده در این پژوهش می‌تواند دست اندرکاران نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی را در بررسی مقالات و توسعه متوازن موضوعات مورد نیاز و رسیدن به اهداف نشریه یاری دهد.

واژگان اصلی: فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، علم‌سنجی، هم‌رخدادی واژگان، هم‌نویسنده‌گی،

تولید علم، انقلاب اسلامی.

namvarzahra@gmail.com

1 - دانش آموخته دکتری علم اطلاعات (نویسنده مسئول)

v.seifouri@gmail.com

2- دکتری علم اطلاعات، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

Esmaealb502@gmail.com

3 - کارشناسی ارشد علم سنجی دانشگاه یزد، یزد، ایران.

vara@ricest.ac.ir

4- عضو هیات علمی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، شیراز، ایران.

مسلمانان پس از یک دوره فروریختگی و از هم پاشیدگی ذهنی، بار دیگر در جستجوی هویت اسلامی خود در برابر غرب سرمایه‌داری و شرق کمونیستی برآمده‌اند؛ ولی مسلما در هیچ یک از کشورهای اسلامی، نهضتی به عمق و وسعت نهضت اسلامی ایران که از سال 1342 آغاز شده و روزافزون در حال گسترش است، وجود ندارد (محمدی و قربانی گلشن آباد، 1392: 75). انقلاب اسلامی مردم ایران که مهم‌ترین و شگفت‌انگیزترین انقلاب قرن بیستم بود؛ در شرایطی کاملا استثنایی به ثمر رسید و با ناباوری تمام دشمنانش تداوم یافت، دارای مبانی و ریشه‌های فکری و اعتقادی است (کلاتری و موسوی، 1392: 7). این انقلاب آغاز دگرگونی بنیادین در اصول و ارزش‌های حاکم بر جامعه ایرانی بود (همان: 9). تقریبا همه تحلیلگران و نویسندگانی که به بررسی انقلاب اسلامی پرداخته‌اند، این انقلاب را در زمره انقلاب‌های بزرگ سیاسی و اجتماعی دانسته‌اند. انقلاب ایران از این جهت با انقلاب کبیر فرانسه، انقلاب روسیه و انقلاب چین که جزو انقلابات بزرگ اجتماعی هستند، قابل مقایسه است (اسکاجیل، 1376: 59). اهمیت این انقلاب و ماهیت آن باعث شد تا بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی تلاش محققان و نویسندگان خارجی و داخلی برای شناخت این حرکت عظیم مردمی شروع شود و صدها کتاب و مقاله و تحقیق مستقل در مورد آن نوشته شود؛ به طوری که بیش از هر انقلاب دیگری در مورد آن قلم فرسایی شده است و این در حالی است که به اعتراف بسیاری از محققان، هنوز زوایای تاریک و ناشناخته بسیاری دارد (کلاتری و موسوی، 1392: 7). بخشی از این قلم فرسایی‌ها را می‌توان در قالب تولید مقالات علمی در نشریات تخصصی مشاهده کرد. این نشریات با انتشار مقالات علمی، سهم مهمی در معرفی و بررسی جنبه‌های مختلف انقلاب اسلامی ایران دارند.

نشریات علمی - تخصصی در کنار سایر کانال‌ها و وسایل ارتباطی، در انتقال اطلاعات علمی و فنی نقش مهمی دارند. مقالات مندرج در این نشریات به دلیل تازگی، کوتاه بودن، سرعت انتقال، ارزان‌تر بودن، تحلیل‌های دقیق، توزیع سریع و معرفی آخرین پژوهش‌ها و به خصوص به دلیل فرایند داوری و مطالعه نقادانه داوران و صیقل کاری اثر، برای محققان اهمیت بسزایی دارند (بمانیان و همکاران، 1392: 290)، از این رو نشریات علمی - تخصصی در میان سایر مدارک و منابع انتشاراتی از مهم‌ترین منابع اطلاعات علمی محسوب می‌شوند (حاضری و همکاران، 1395، 227). نشریات علمی هر جامعه‌ای، نموداری از حیات علمی آن جامعه به شمار می‌آیند (میرحقی جو لنگرودی و علی نژاد چمازکتی، 1399: 122) و یکی از بسترهای مناسب و مهم برای معرفی و نمایش آخرین و

تازه‌ترین دستاوردهای علمی متخصصان و پژوهشگران حوزه تخصصی هستند (بشیری و گیلوری، 1397: 74). از این رو لازم است تا نشریات علمی به عنوان محمل ارائه دهنده اطلاعات جدید، خود نیز مورد ارزیابی و بررسی دقیق علمی قرار گیرند.

یکی از ابزارهای بررسی نشریات، مطالعات علم‌سنجی و کتاب‌سنجی است که به مطالعه کمی و بروندادهای علمی می‌پردازد و نتایج آن می‌تواند به منظور ارزیابی و سیاست‌گذاری مورد استفاده قرار گیرد (احمدی و عصاره، 1396: 50). علم‌سنجی نوعی تجزیه و تحلیل کمی است که از آن برای استخراج الگوها و نمونه‌ها در یک حوزه یا رشته موضوعی استفاده می‌شود و یک قلمرو پژوهشی کاملاً فعال به شمار می‌رود و رشد تصاعدی آثار این قلمرو در سال‌های اخیر نیز شدت یافته است (خاصه و سهیلی، 1397: 943). تحلیل علم‌سنجی از این نظر مفید است که نوعی ارزیابی کمی از فعالیت نشریه‌ای خاص در یک دوره زمانی ارائه می‌دهد (چن¹ و همکاران، 2019: 30) و برای ارزیابی کمی و کیفی نشریات استفاده فراوانی از آن می‌شود (یان‌بینگ² و همکاران، 2019)؛ در علم-سنجی در کنار شاخص‌های توصیفی و کمی، از فنون ترسیم و تحلیل نقشه علمی نیز برای ارزیابی‌ها استفاده می‌شود؛ که می‌توان به هم‌واژگانی³، هم‌استنادی و هم‌نویسندگی⁴ و مانند آن اشاره کرد (احمدی و عصاره، 1396: 50).

تحلیل هم‌واژگانی شیوه‌ای از تحلیل محتوا است که از طریق هم‌رخدادی واژه‌ها با مفاهیم موجود در متون و منابع حاصل می‌شود و از طریق آن می‌توان مفاهیم اصلی یک زمینه یا حوزه علمی را شناخت و از طریق این شناخت، الگوها و رویدادهای مفهومی، ساختار علمی، شبکه مفهومی، روابط سلسله‌مراتبی مفاهیم و مقولات مفهومی آن حوزه را کشف، ترسیم و مدیریت کرد. تحلیل هم‌واژگانی، ابزاری برای کشف الگوهای پنهان و رویدادهای نوظهور مفهومی است (همان: 51). امروزه پرکاربردترین روش‌ها برای ترسیم نقشه‌های مفهومی، تحلیل هم‌رخدادی واژگان است. پایه و اساس روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان این اندیشه است که هم‌رخدادی واژگان می‌تواند مفهوم اسناد را توصیف کند. با اندازه‌گیری میزان ارتباط این هم‌رخدادی‌ها، نمای مفهومی یک حوزه به سادگی مصورسازی می‌شود (جانسنس⁵ و همکاران، 2006: 1615). در هم‌رخدادی واژگان، واژگان

¹ Chen

² Yanbing

³ co-Word

⁴ co-Authorship

⁵ Janssens

کلیدی در عنوان، چکیده یا متن مدارک بررسی می‌شوند و هم رخدادی کلیدواژه‌ها میزان ارتباط شناختی میان یک مجموعه از مدارک را نشان می‌دهد (احمدی و کوکی، 1393؛ نقل در توکلی فراش، 1395).

شاخص‌های مختلفی برای تحلیل شبکه هم رخدادی واژگان وجود دارد که می‌تواند در نقشه-های علمی به کار گرفته شود. شاخص مرکزیت¹ یکی از شاخص‌های مهم در تحلیل این شبکه است. سنجه‌های مرکزیت سه دسته هستند و از انواع آن می‌توان به مرکزیت نزدیکی²، مرکزیت بینایی³ و مرکزیت رتبه اشاره کرد. مرکزیت نزدیکی، فاصله یک گره با کلیه گره‌های دیگر در شبکه را می‌سنجد. گره‌ای که مرکزیت نزدیکی بالاتری داشته باشد، گره‌ای است که به طور متوسط به کلیه گره‌ها نزدیک است. هر چه یک گره به دیگران نزدیک‌تر باشد، آن گره برگزیده‌تر و مشهورتر است و از استحکام بیشتری برخوردار است (سهیلی و عصاره، 1391: 109). مرکزیت بینایی، موقعیت یک موجود را درون یک شبکه بر حسب توانایی‌اش، برای ایجاد ارتباط با سایر زوج‌ها یا گروه‌ها در شبکه، شناسایی می‌کند. مرکزیت بینایی از گروه الف، به عنوان تعداد مسیرهای کوتاه بین دیگر جفت‌هایی از گره‌ها که از طریق این گره رد و بدل می‌شوند، تعریف می‌شوند (چنگ⁴، 2006). گره‌های دارای بینایی بالا نقش مهمی در اتصال شبکه ایفا می‌کنند و از جایگاه مرکزی در شبکه برخوردار هستند. این گره‌ها، در گردش اطلاعات در شبکه نقش مهمی ایفا می‌کنند (عباسی و همکاران، 2012: 404). مرکزیت رتبه یکی از سنجه‌ها یا شاخص‌های شبکه‌ای است که در تحلیل ساختار کل شبکه‌ها و موقعیت‌های گره در شبکه مفید است. این سنجه به تعداد پیوندهای داده شده یا خارج شده از یک گره در یک شبکه اشاره دارد. مرکزیت رتبه محاسبه میزان پیوندهایی است که یک گره با دیگر گره‌های موجود در شبکه دارد. موضوعی با بیشترین خطوط، بالاترین رتبه را دارد و مرکزی‌ترین گره است (سهیلی، عصاره، 1391: 109).

گسترش، تخصص‌گرایی و پیچیدگی علوم در تمامی عرصه‌ها باعث شده است که پژوهشگر نه تنها در تمامی علوم، بلکه در تسلط به همه موضوعات حوزه تخصصی خود نیز ناتوان بماند. با توجه به این امر و رشد علوم و پژوهش‌های چندوجهی و میان‌رشته‌ای، پژوهشگران ناگزیر به

¹ Centrality

² Closeness

³ Betweenness

⁴ Cheng

همکاری با سایر افراد درون و برون مرزی هستند. این امر موجب هم‌نویسندگی و رشد و گسترش آن شده است. با تجزیه و تحلیل شبکه‌های هم‌نویسندگی، می‌توان خصوصیات اجتماعی ساختار دانش را در سطوح مختلف مثل افراد، سازمان‌ها، بخش‌ها و کشورها آشکار ساخت (ورما¹ و همکاران، 2012: 456). هم‌نویسندگی یا هم‌تألیفی نیز یکی از اشکال همکاری علمی بوده و ملموس‌ترین، رؤیت‌پذیرترین و دسترس‌پذیرترین شاخصی است که می‌توان در بررسی همکاری علمی آن را مورد بررسی قرار داد (عرفان منش و بصیریان جهرمی، 1392: 78). هم‌نویسندگی به منزله یکی از رسمی‌ترین جلوه‌های همکاری علمی، فعالیتی است که در آن دو یا چند نویسنده در تولید علم با هم مشارکت می‌کنند (آسدو² و همکاران، 2006: 959). در واقع می‌توان هم‌نویسندگی را به عنوان نوعی ارزشمند از توسعه حرفه‌ای و همکاری دانشگاهی توصیه کرد (اسمیت و لوئیس³، 2017).

با توجه به استفاده از پژوهش‌های علم‌سنجی به عنوان ابزاری برای ارزیابی و تحلیل پژوهش‌ها در موضوعات مختلف، به نظر می‌رسد در حوزه انقلاب اسلامی، با وجود اهمیت آن، هنوز هیچ پژوهشی به ارزیابی برون‌دادهای علمی منتشر شده در نشریات این حوزه نپرداخته است. در حالی که تحلیل علم‌سنجی مقالات انتشار یافته در نشریات تخصصی حوزه انقلاب اسلامی در وجوه مختلف فرهنگی، اقتصادی و... در نشریات هسته در داخل کشور می‌تواند برای خوشه‌بندی این حوزه، بررسی پویایی آن و کشف روندهای نوظهور و شناسایی مؤسسات، دانشگاه‌ها، نویسندگان پُرکار و همچنین پُراستنادترین منابع این حوزه و یافتن الگوهای تألیفی و شبکه‌های هم‌نویسندگی و کشف خوشه‌های موضوعی جدید بسیار کمک‌کننده باشد و برای سیاست‌گذاری علمی به دست اندرکاران این نشریات کمک کند.

"فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی" مرتبط‌ترین نشریه با موضوع انقلاب اسلامی است که به انتشار مقالات مرتبط با انقلاب اسلامی شامل مبانی نظری انقلاب اسلامی می‌پردازد و هدف آن ارائه نتایج مطالعات و پژوهش‌های علمی و ایجاد عرصه‌ای برای تبادل آراء، اندیشه‌ها و اطلاعات ناظر بر انقلاب جمهوری اسلامی ایران، تبیین نظام‌مند مبانی نظری انقلاب اسلامی، اهداف کلان انقلاب اسلامی، راهبردهای ارتقاء فرهنگ و شناخت اندیشه انقلاب اسلامی، تبیین اندیشه‌های رهبری

¹ Verma

² Acedo

³ Smith & Lewis

انقلاب اسلامی، مختصات دولت و جامعه در تراز انقلاب اسلامی، تبیین روش‌شناسی مطالعات انقلاب اسلامی، مطالعات آینده‌پژوهی در حوزه انقلاب اسلامی، مطالعات زمینه‌های اجتماعی و تاریخی شکل‌گیری و تداوم انقلاب اسلامی و نقد جریان‌های فکری سیاسی رقیب است. این فصلنامه متعلق به انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران است؛ که با انتشار اولین شماره خود در سال 1391 به جامعه علاقمندان به موضوع انقلاب اسلامی و رشته‌های مرتبط دیگر، معرفی شد. همچنین موفق به نمایه‌سازی در ISC با رتبه Q1 شده و در سال 1399 درجه "ب" را در ارزیابی نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری کسب کرد. علیرغم اینکه بسیاری از نشریات از شاخص‌های مرسوم علم‌سنجی برای ارزیابی برونداد علمی خود استفاده می‌کنند، این نشریه تاکنون مورد ارزیابی با رویکرد علم‌سنجی قرار نگرفته است. تحلیل ساختارمند و مستمر این نشریه می‌تواند اطلاعات ارزشمندی درباره تکامل موضوعی رشته این نشریه، وضعیت کنونی آن، مبنای نظری، بلوغ و جهت‌گیری آتی آن ارائه دهد.

اکنون پس از انتشار بیش از 39 شماره از این فصلنامه، هدف پژوهش حاضر تحلیل و دیداری-سازای برونداد علمی فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی از نظر شاخص‌های علم‌سنجی طی یک دهه از 1391 تا 1400 است؛ تا نقش و جایگاه این نشریه و پژوهشگران و منابع نگارش یافته آنان مشخص شود.

پیشینه پژوهش

با مرور پژوهش‌های انجام‌شده با استفاده از شاخص‌های علم‌سنجی می‌توان عملکرد نشریات علمی را مورد بررسی قرار داده و از یافته‌های این مطالعات برای برنامه‌ریزی‌های آتی بهره برد. همچنین ترسیم و تحلیل شبکه‌های اجتماعی حاصل از همکاری‌های پژوهشی در مقاله‌های منتشرشده در نشریات می‌تواند دیدگاه جامعی درباره نحوه تعاملات علمی پژوهشگران آن حوزه فراهم کرده و علاوه بر ایجاد تصویری روشن از این همکاری‌ها، بازیگران اصلی و کلیدی موجود در شبکه را نیز شناسایی کند. پژوهش حاضر تلاش می‌کند با استفاده از شاخص‌های علم‌سنجی و تحلیل شبکه‌های اجتماعی، به مطالعه عملکرد فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی بپردازد. اگرچه تا کنون در پژوهش‌های زیادی به بررسی و تحلیل نشریات از منظر شاخص‌های علم‌سنجی پرداخته شده است؛ اما می‌توان گفت این تحلیل‌ها برای بسیاری از نشریات هنوز انجام نشده است.

علیرغم افزایش پژوهش‌های علم‌سنجی در حوزه‌های مختلف؛ اما بررسی‌ها نشان داد پژوهش علم-

سنجی با موضوع انقلاب اسلامی صورت نگرفته است. در ادامه به برخی پژوهش‌های انجام شده با روش علم‌سنجی در سایر حوزه‌ها اشاره‌ای گذرا می‌شود.

خاصه و همکاران (1399) در پژوهشی با عنوان «تحلیل علم‌سنجی یک دهه فعالیت فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (1388-1397)» به بررسی این فصلنامه پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد الگوی نویسندگی عمدتاً چندنویسندگی و شبکه هم‌نویسندگی حاکی از همکاری مستحکم علمی میان نویسندگان است. هم‌رخدادی واژگان و خوشه‌بندی کلیدواژه‌ها نشان از تنوع موضوعی فصلنامه در راستای اهداف تخصصی آن است.

برخی از پژوهش‌ها بر بررسی هم‌تألفی در نشریه‌های علمی متمرکز بوده‌اند؛ به عنوان نمونه نتایج پژوهش مروتی و حسام‌پور (1394) در تحلیل استنادی مقاله‌های فصلنامه علمی-پژوهشی نقد ادبی نشان می‌دهد که 61/50 درصد از مقاله‌ها به‌صورت تک‌نویسنده و 38/50 درصد از آنها به‌صورت مشارکتی نوشته شده‌اند.

وصفی و همکاران (1393) در پژوهشی با عنوان تحلیل ساختار فکری و متن کاوی بروندادهای علمی حوزه علوم سیاسی، با موضوع اسلام به بررسی و ارزیابی مطالعات حوزه جهان اسلام پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که تأثیرپذیری پژوهش‌ها از سیاست‌های دولت‌ها، همچون سیاست اسلام‌هراسی و اسلام‌سکولار، در برخی پژوهش‌ها مشهود بود. همچنین بسیاری از مسائل اجتماعی روز، همچون مسائل مسلمانان فرانسه، در پژوهش‌ها بازتاب یافته است. علاوه بر این، می‌توان گفت مسائلی همچون دموکراسی، حقوق بشر، تروریسم، خشونت و نظام اسلامی، از دیگر موضوعات اصلی پژوهش‌ها بوده است.

قاضی نوری و همکاران (1392) در پژوهش خود با عنوان «5 سال با سیاست علم و فناوری: تکامل و توسعه نظری فصلنامه سیاست علم و فناوری» به بررسی وضعیت فصلنامه سیاست علم و فناوری پرداخته‌اند. بر اساس یافته‌های آنها، نرخ پذیرش مقالات فصلنامه معادل 16/5 درصد به‌دست آمده است که نشان از نرخ پائین پذیرش مقالات دارد. بیشترین مشارکت در تولید و انتشار مقالات فصلنامه را نویسندگان مرد با 80 درصد داشته‌اند. همچنین، دانشگاه‌ها بیشترین سهم در انتشار مقالات فصلنامه را داشته‌اند و در این میان دانشگاه‌های واقع در شهر تهران بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

حسن‌زاده و همکاران (1387) در مقاله خود با عنوان هم‌تألفی در مقالات ایرانی نشریات ISI در طول سال‌های 1389 تا 2005 و رابطه آن با میزان استنادات به مقالات، میزان همکاری نویسندگان

ایرانی را بررسی کرده‌اند. نتایج تحقیقات آنها نشان می‌دهد که 88/2 درصد مقالات نوشته شده دارای نویسنده همکار بوده‌اند. همچنین آنها نتیجه گرفته‌اند که بین وجود نویسنده همکار و میزان استناد به مقالات، همکاری مستقیم و معنادار وجود دارد.

گزالز، روئل¹ و همکاران (2016) ضمن مطالعه نقشه علمی مطالعات اخیر رفتارهای اطلاعاتی، شبکه‌های هم‌تألفی و هم‌استنادی را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش این نویسندگان نشان می‌دهد 64/1 درصد از آثار، به صورت مشارکتی نوشته شده‌اند.

هنریکسن² (2016) در پژوهشی به بررسی رشد هم‌تألفی در علوم اجتماعی طی دوره زمانی 1980-2013 پرداخته است. نتایج این پژوهش به طور کلی بیانگر رشد میانگین تعداد نویسندگان و هم‌نویسندگی در بازه مورد بررسی است. با این حال، تفاوت‌های روش‌شناختی بر هم‌تألفی در حوزه‌های مختلف پژوهشی تأثیر داشته است. هم‌تألفی بیشتر در مورد موضوعاتی رشد داشته که زمینه تحقیقاتی‌شان بر پایه آزمایش‌ها، مجموعه داده‌های بزرگ، روش‌های آماری و مدل‌های تیمی بوده است.

آکدو³ و دیگران (2006)، در مقاله خود با عنوان هم‌نویسندگی در مطالعات سازمان و مدیریت که یکی از نخستین مقالات منتشر شده در حوزه تحلیل شبکه‌های اجتماعی در رشته مدیریت است به بررسی هم‌نویسندگی پژوهشگران بر اساس شاخص‌های تحلیل شبکه هم‌نویسندگی برای 10 نشریه نمایه شده در پایگاه وب آو ساینس⁴ و اس. اس. سی. آی⁵ در خلال سال‌های 1980 تا 2002 پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که تمایل فزاینده‌ای در بین نویسندگان مختلف به منظور همکاری با یکدیگر وجود دارد. آنها همچنین در این مطالعه نشان دادند که گروه بزرگی از نویسندگان با درجه مرکزیت بالا و تعداد هم‌نویسندگی زیادی در مرکز شبکه وجود دارند و تعدادی از نویسندگان نیز هیچ ارتباطی با گروه اصلی و مرکزی شبکه ندارند.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی با رویکرد علم‌سنجی است. جامعه آماری این پژوهش از 414 عنوان مقاله منتشر شده در 39 شماره از فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی برای

¹ González- Teruel.

² Henriksen

³ Acedo

⁴ Web of Science

⁵ SSCI

دهه 1391-1400، از دوره 1، شماره 1، تابستان 1391 تا پایان دوره 10، شماره پیاپی 4، زمستان 1400 تشکیل شده است. داده‌های مورد نیاز در تاریخ 27 اسفند 1400 از وبگاه نشریه استخراج گردید. سپس به منظور تحلیل داده‌ها، نرم‌افزارهای اکسل، راور پریمپ¹ (راوری، 1393)، نرم‌افزار یوسینت² و افزونه آن یعنی نت دراو³ برای مصورسازی و محاسبه شاخص‌های مرکزیت درجه، نزدیکی و بینایی و همچنین از نرم‌افزار ووس ویور⁴ برای خوشه‌بندی بهره برده شد. برای استفاده از این نرم‌افزارها، داده‌ها به ورودی قابل قبول برای نرم‌افزارها تبدیل شد. از فنون تحلیل هم‌رخدادی واژگان، تحلیل شبکه هم‌نویسندگی و خوشه‌بندی برای تحلیل داده‌ها و ترسیم نقشه علمی استفاده شد.

یافته‌ها

1. الگوهای تألیف مقالات

1-1. نویسندگان: نام 598 نویسنده به تنهایی یا به همراه دیگران مجموعاً 838 بار در 408 مقاله تکرار شده است. الگوهای هم‌نویسندگی مقالات در جدول 1 نشان دهنده این است که 24 مقاله (5/88 درصد)، یک، 81 مقاله (19/85 درصد)، دو، 198 مقاله (48/53 درصد)، سه، و 105 مقاله (25/74) چهار نویسنده داشتند. نام ابراهیم کلاتری در 10 مقاله، غلامرضا خواجه کسروی در 8 مقاله و محمد جواد هراتی، داود سبزی، علیرضا گلشنی، محمدرضا مجیدی و مصطفی ملکوتیان در 6 مقاله ظاهر شده است.

جدول 1. الگوهای تألیف مقالات

جمع	چهار نویسنده	سه نویسنده	دو نویسنده	یک نویسنده	
408	105	198	81	24	تعداد
100	25/74	48/53	19/85	5/88	درصد

¹ راور پریمپ (RavarPreMap) نرم‌افزار ایجاد ماتریس هم‌رخدادی و تعیین فراوانی است.

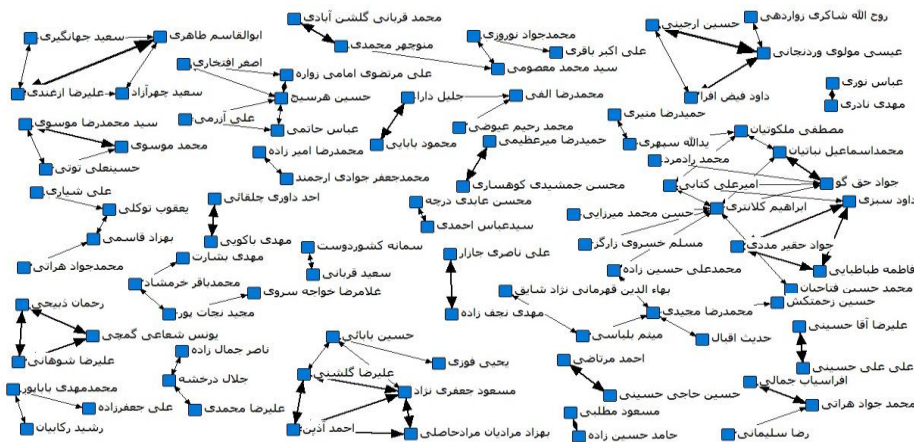
² Ucinet

³ Netdraw

⁴ VOSviewer

2-1. شبکه هم نویسنده‌گی و جایگاه پژوهشگران در آن:

در شبکه هم نویسنده‌گی 132 نویسنده سهیم در انتشار مقالات نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، بزرگترین مؤلفه هم نویسنده‌گی 20 گره (نویسنده) دارد. یک مؤلفه 6 گره‌ای، 2 مؤلفه 5 گره‌ای، 5 مؤلفه 4 گره‌ای و 10 مؤلفه 2 گره‌ای در این شبکه وجود دارد (شکل 1).

شکل 1. شبکه هم نویسنده‌گی 132 نویسنده مقالات نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی

بر اساس شبکه بدست آمده به ترتیب در مؤلفه‌های 20 گره‌ای، محمد اسماعیل نباتیان، جواد حق‌گو، داود سبزی، جواد حقیر مددی و فاطمه طباطبایی؛ در مؤلفه‌های 6 گره‌ای، علیرضا گلشنی، مسعود جعفری‌نژاد، احمد آزین، و بهزاد مرادیان مراد حاصلی؛ در مؤلفه‌های 5 گره‌ای، محمد قربانی گلشن آبادی و منوچهر محمدی؛ در مؤلفه‌های 4 گره‌ای، حسین ارجینی، عیسی مولوی وردنجانی، ابوالقاسم طاهری و علیرضا ازغندی؛ و در مؤلفه‌های 3 گره‌ای، افراسیاب جمالی، محمد جواد هراتی، رحمان ذبیحی، علیرضا شوهانی، یونس شجاعی گمچی، سید محمدرضا موسوی، و محمد موسوی، بیشترین ارتباط را برقرار کردند. همچنین بیشترین همکاری دو نفره بین ابوالقاسم طاهری و علیرضا ازغندی، و حسین ارجینی و عیسی مولوی وردنجانی بوده است.

جدول 2. پژوهشگران برتر از نظر مرکزیت رتبه

مرکزیت	نویسنده	ردیف	مرکزیت	نویسنده	ردیف
درجه			درجه		

4	امیرعلی-کتابی	11	7	ابراهیم-کلاتری	1
4	حسین-ارجینی	12	7	مسعود-جعفری- نژاد	2
4	محمداسماعیل-نباتیان	13	6	عیسی-مولوی- وردنجانی	3
4	بهزاد-مرادیان- مرادحاصلی	14	6	احمد-آذین	4
4	فاطمه-طباطبایی	15	5	داود-سبزی	5
4	جواد-حقیر-مددی	16	5	علیرضا-گلشنی	6
4	حسین-هرسیج	17	5	علیرضا-ازغندی	7
4	یونس-شعاعی- گمچی	18	5	جواد-حق-گو	8
4	علیرضا-شوهانی	19	5	ابوالقاسم-طاهری	9
4	رحمان-ذبیحی	20	4	محمدرضا-مجیدی	10

نتایج نشان داد ابراهیم کلاتری و مسعود جعفری نژاد بالاترین نمره مرکزیت درجه و پس از آن، عیسی مولوی وردنجانی و احمد آذین هر کدام با نمره مرکزیت 6 در رتبه بعدی قرار دارند. همچنین 5 نویسنده مرکزیت رتبه 5 و 11 نویسنده مرکزیت رتبه 4 دارند (جدول 2).

جدول 3. پژوهشگران برتر از نظر مرکزیت نزدیکی

مرکزیت نزدیکی	نویسنده	ردیف	مرکزیت نزدیکی	نویسنده	ردیف
0/883	احد داوری چلقائی	11	0/884	ابراهیم کلاتری	1
0/882	احسان کیانی	12	0/883	علیرضا گلشنی	2
0/882	اسماعیل کلاتری	13	0/883	محمدرضا مجیدی	3
0/882	حسین بابائی	14	0/883	مصطفی ملکوتیان	4
0/882	دانیال رضاپور	15	0/883	علیرضا ازغندی	5

0/882	رحمان ذبیحی	16	0/883	ابوالقاسم طاهری	6
0/882	سعید جهانگیری	17	0/883	عباس اسدی	7
0/882	سعید چهرآزاد	18	0/883	بهاء الدین قهرمانی نژاد شایق	8
0/881	سعید حاجی ناصری	19	0/883	رضا سلیمانی	9
0/881	سعید قربانی	20	0/883	ابوذر رجبی	10

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول 3، ابراهیم کلاتری دارای بالاترین نمره (0/884) مرکزیت نزدیکی بوده و همچنین 11 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/883، 7 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/882 و 2 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/881 دارند.

جدول 4. پژوهشگران برتر از نظر مرکزیت بینایی

مرکزیت بینایی	نویسنده	ردیف	مرکزیت بینایی	نویسنده	ردیف
0/047	رشید رکابیان	11	1/319	ابراهیم کلاتری	1
0/047	رضا سلیمانی	12	0/822	علیرضا گلشنی	2
0/047	منوچهر محمدی	13	0/775	محمد رضا مجیدی	3
0/041	اسماعیل کلاتری	14	0/763	مصطفی ملکوتیان	4
0/035	حسین بابائی	15	0/415	روح الله شاکری زواردهی	5
0/035	حمیدرضا منیری	16	0/399	علیرضا ازغندی	6
0/023	رضا التیامی نیا	17	0/227	عیسی مولوی وردنجانی	7
0/023	علیرضا صدرا	18	0/211	ابوالقاسم طاهری	8
0/023	محمود بابایی	19	0/211	حسن قاضوی	9
0/023	مرتضی هزاوه ای	20	0/211	عباس اسدی	10

ابراهیم کلاتری در رده اول راه ارتباطی نویسندگان شبکه بوده است و پس از آن علیرضا گلشنی با نمره 0/822 دومین و محمدرضا مجیدی با نمره 0/775 در مرتبه سوم قرار دارند (جدول 4).

3-1. سازمان‌ها

نام 135 دانشگاه و مؤسسه علمی و پژوهشی در مقالات نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی آمده است. جدول 5 نام 12 دانشگاه با بیشترین سهم در انتشار مقالات را نشان می‌دهد. دانشگاه تهران با انتشار 104 مقاله در رتبه نخست قرار گرفته و همچنین دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران و دانشگاه علامه طباطبائی به ترتیب با انتشار 28 و 27 مقاله در جایگاه دوم تا سوم قرار گرفتند.

جدول 5. دانشگاه‌های برتر تولید مقاله

ردیف	دانشگاه	تعداد	ردیف	دانشگاه	تعداد
1	دانشگاه تهران	104	7	دانشگاه بوعلی سینا	18
2	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران	28	8	دانشگاه تربیت مدرس	15
3	دانشگاه علامه طباطبائی	27	9	دانشگاه اصفهان	14
4	دانشگاه معارف اسلامی	21	10	دانشگاه شاهد	14
5	دانشگاه پیام نور	19	11	دانشگاه تبریز	11
6	دانشگاه امام صادق	18	12	دانشگاه شهید بهشتی	10

2. تحلیل هم‌واژگانی و خوشه‌بندی کلیدواژه‌ها

استخراج و یکدست‌سازی کلیدواژه‌های به کار رفته در مقالات نشان داد که 1149 کلیدواژه منحصر

به فرد¹، به تعداد 1988 بار در مقالات تکرار شده است. کلیدواژه انقلاب اسلامی با 103 بار تکرار بیشتر مورد توجه پژوهشگران بوده است؛ همچنین واژه‌های امام خمینی، انقلاب اسلامی ایران، ولایت فقیه و ایران به ترتیب با 62، 33، 21 و 21 بار جزو پرتکرارترین‌ها بودند (جدول 6).

جدول 6. کلیدواژه‌های پرتکرار

ردیف	کلیدواژه	فراوانی	ردیف	کلیدواژه	فراوانی
1	انقلاب اسلامی	103	11	گفتمان	15
2	امام خمینی	62	12	مردم سالاری دینی	14
3	انقلاب اسلامی ایران	33	13	مقام معظم رهبری	13
4	ولایت فقیه	21	14	فرهنگ	13
5	ایران	21	15	جمهوری اسلامی	12
6	بیداری اسلامی	19	16	اسلام سیاسی	12
7	قانون اساسی	18	17	قدرت نرم	12
8	جمهوری اسلامی ایران	18	18	اسلام	11
9	آیت الله خامنه ای	17	19	سیاست خارجی	10
10	بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	15	20	سیاست	9

534 زوج هم واژگانی نیز به دست آمد که 15 زوج هم واژگانی بیش از سه بار در کنار همدیگر قرار داشتند. بیشترین تکرار زوج هم واژگانی از آن امام خمینی - انقلاب اسلامی با 20 بار بود و پس از آن انقلاب اسلامی - ایران، با 9 بار تکرار و همچنین انقلاب اسلامی - گفتمان و امام خمینی - ولایت فقیه هر کدام با 6 بار تکرار در رده‌های بعدی قرار گرفتند (جدول 7).

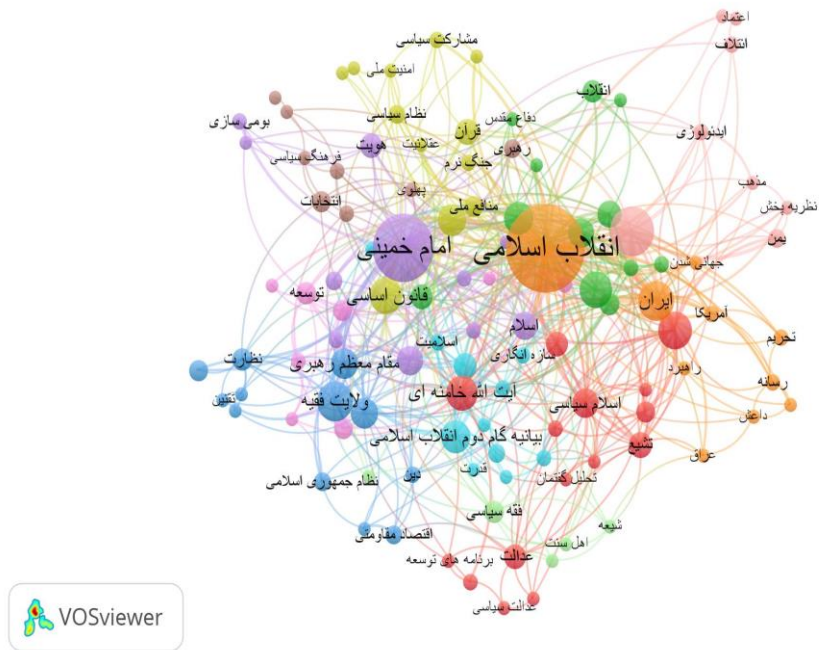
جدول 7. زوج‌های هم واژگانی پرتکرار

ردیف	زوج هم واژگانی	فراوانی	ردیف	زوج هم واژگانی	فراوانی
1	امام خمینی - انقلاب	20	9	ولایت فقیه - قانون	5

¹ - هر کدام از کلیدواژه‌ها با هر فراوانی تنها یکبار شمارش شده است.

	اسلامی				
2	انقلاب اسلامی - ایران	9	10	5	اساسی باینه گام دوم انقلاب اسلامی - مقام معظم رهبری
3	انقلاب اسلامی - گفتمان	6	11	5	انقلاب اسلامی - قدرت نرم
4	امام خمینی - ولایت فقیه	6	12	4	انقلاب اسلامی - مقام معظم رهبری
5	امام خمینی - انقلاب اسلامی ایران	5	13	4	انقلاب اسلامی ایران - یمن
6	بیداری اسلامی - انقلاب اسلامی	5	14	4	امام خمینی - اندیشه سیاسی
7	بیداری اسلامی - خاورمیانه	5	15	4	انقلاب اسلامی - تشیع
8	اسلام سیاسی - انقلاب اسلامی	5	16	--	---

به منظور خوشه‌بندی واژگان، 112 کلیدواژه با بیشترین فراوانی و حداقل سه بار تکرار شناسایی و با استفاده از نرم‌افزار راور پریمپ، فرایند تهیه فایل ماتریس هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. سپس با استفاده از نرم‌افزار ووس ویور خوشه‌بندی انجام شد، تا مشخص شود چه موضوعاتی بر مقالات سیطره داشته است (شکل 2).

شکل 2. شبکه هم رخدادی 112 کلیدواژه مقالات نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی

بدین ترتیب 11 خوشه موضوعی متشکل از 112 کلیدواژه برای مقالات نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی شناسایی شد که عبارتند از:

1) خوشه اندیشه سیاسی و بیداری اسلامی و تحلیل گفتمان عدالت اجتماعی-سیاسی در خاورمیانه: بزرگ‌ترین خوشه با 15 کلیدواژه. کلیدواژه‌های آن عبارتند از آزادی؛ آیت الله خامنه‌ای؛ استکبار ستیزی؛ اسلام سیاسی؛ اندیشه سیاسی؛ برنامه‌های توسعه؛ بیداری اسلامی؛ تحلیل گفتمان؛ تشیع؛ خاورمیانه؛ عدالت؛ عدالت اجتماعی؛ عدالت سیاسی؛ لیبرالیسم؛ مردم سالاری.

2) خوشه جمهوری اسلامی ایران و دیپلماسی فرهنگی-عمومی و کارآمدی نظام انقلابی: اعضای این خوشه 12 کلیدواژه شامل انقلاب؛ جمهوری اسلامی ایران؛ دفاع مقدس؛ دیپلماسی عمومی؛ دیپلماسی فرهنگی؛ سیاست خارجی؛ صدور انقلاب؛ قدرت ملی؛ قدرت نرم؛ نظام انقلابی؛ کارآمدی و گفتمان می‌باشد.

3) خوشه اقتصاد مقاومتی و سیاست‌گذاری ارکان نظام در حکومت اسلامی: این خوشه سومین خوشه با 12 کلیدواژه می‌باشد که عبارتند از اقتصاد؛ اقتصاد مقاومتی؛ تکنین؛ حکومت اسلامی؛ دین؛ سیاست‌گذاری؛ فرهنگ؛ مجلس شورای اسلامی؛ مقام معظم رهبری؛ نظارت؛ نظام جمهوری اسلامی؛ ولایت فقیه.

4) خوشه امنیت ملی، قانون اساسی، قرآن و عقلانیت در مشارکت سیاسی و نظام سیاسی: این خوشه شامل 12 کلیدواژه امنیت ملی؛ تمدن‌سازی؛ تولید علم؛ جنگ نرم؛ زنان؛ عقلانیت؛ قانون اساسی؛ قرآن؛ مردم‌سالاری دینی؛ مشارکت سیاسی؛ منافع ملی و نظام سیاسی می‌باشد.

5) خوشه بومی‌سازی جمهوری اسلامی و اسلام و هویت بخشی در نظام بین‌الملل براساس حکمرانی خوب: با بررسی موضوعات این خوشه مثل اسلام؛ امام خمینی؛ امنیت؛ بومی‌سازی؛ جمهوری اسلامی؛ حکمرانی خوب؛ علوم انسانی؛ غرب؛ مردم؛ نظام بین‌الملل و هویت، می‌توان عنوان بومی‌سازی جمهوری اسلامی و اسلام و هویت بخشی در نظام بین‌الملل براساس حکمرانی خوب را برای این خوشه انتخاب کرد.

6) خوشه هویت ملی و استقلال سیاسی خارجی جمهوری اسلامی ایران: 11 کلیدواژه در شکل‌گیری این خوشه نقش داشتند. وجود کلیدواژه‌های، استقلال؛ اسلامیت؛ بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی؛ تجدد؛ جمهوریت؛ سازه‌انگاری؛ سیاست؛ سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ قانون اساسی جمهوری اسلامی؛ قدرت و هویت ملی مبین آن است که محور موضوعی این خوشه، هویت ملی و استقلال سیاسی خارجی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

7) خوشه رسانه و شبکه‌های اجتماعی: این خوشه با 10 کلیدواژه به موضوع نقش رسانه‌ها در تحریم و جهانی شدن انقلاب اسلامی پرداخته است. کلیدواژه‌های این خوشه عبارتند از آمریکا؛ انقلاب اسلامی؛ ایران؛ تحریم؛ جهانی شدن؛ داعش؛ راهبرد؛ رسانه؛ شبکه‌های اجتماعی و عراق.

8) با بررسی کلیدواژه‌های انتخابات؛ ایران معاصر؛ توسعه سیاسی؛ جامعه‌شناسی سیاسی؛ رهبری؛ شاخص؛ فرهنگ سیاسی و پهلوی در خوشه هشتم می‌توان عنوان توسعه، فرهنگ و جامعه‌شناسی سیاسی انتخابات ایران معاصر برای این خوشه تعیین کرد.

9) خوشه الگوی همگرایی و پیشرفت جهان اسلام و مشروعیت آن در حکومت: 8 کلیدواژه در

شکل‌گیری این خوشه نقش داشته‌اند. الگو، توسعه، حکومت، مشروعیت، همگرایی، پیشرفت، جهان اسلام و حکومت پهلوی کلیدواژه‌های تشکیل دهنده این خوشه هستند.

10) خوشه ائتلاف و اعتماد ایدئولوژی انقلاب اسلامی ایران و گسترش آن در یمن: با وجود کلیدواژه‌های، ائتلاف، اعتماد، انقلاب اسلامی ایران، ایدئولوژی، مذهب، نظریه پخش، یمن، محور موضوعی این خوشه، ائتلاف و اعتماد ایدئولوژی انقلاب اسلامی ایران و گسترش آن در یمن می‌باشد.

11) خوشه فقه سیاسی اهل سنت و شیعه درباره ولایت و ولایت فقیه: با بررسی 5 کلیدواژه تشکل دهنده این خوشه که شامل اهل سنت، شیعه، فقه سیاسی، ولایت و ولایت مطلقه فقیه می‌باشد؛ می‌توان عنوان فقه سیاسی اهل سنت و شیعه درباره ولایت و ولایت فقیه را تعیین کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران تاکنون، موضوع انقلاب اسلامی توجهات گسترده پژوهشگران را به خود جلب کرده است؛ این توجه در قالب انتشار منابع علمی مختلف (اعم از نشریات، مقالات، کتب، پایان نامه و ...) ظهور یافته است. مقالات منتشر شده در فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی نمونه‌ای از این توجه محسوب می‌گردد. با توجه به نقش مقاله‌های منتشر شده در فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی در تأمین نیازهای تخصصی و پژوهشی پژوهشگران این حوزه، پژوهش حاضر، مقالات منتشر شده در این فصلنامه را در یک بازه زمانی بلندمدت ده ساله مورد تحلیل علم‌سنجی قرار داده است. از آغاز فعالیت این نشریه تا پایان سال 1400، در مجموع تعداد 414 مقاله در 39 شماره، به چاپ رسیده بود؛ که تمامی آنها در این پژوهش مورد تحلیل علم‌سنجی قرار گرفتند.

بررسی الگوهای تألیف مقالات علمی فصلنامه نشان داد که الگوی سه نویسنده‌گی یا همکاری میان سه پژوهشگر از یک یا سه سازمان با 48/53 درصد از بیشترین فراوانی برخوردار بوده است. بررسی وضعیت تعداد نویسندگان مقالات این فصلنامه نشان دهنده تغییر عادات انتشاراتی پژوهشگران و حاکی از رشد تصاعدی هم‌تألیفی و روند نزولی تک‌نویسی مقالات است؛ در واقع نویسندگان این مقالات به اهمیت هم‌نویسنده‌گی و امتیازی که برایشان به ارمغان می‌آورد، واقف هستند. اگرچه می‌توان گفت سهم بیشتر مقالات دارای سه نویسنده می‌تواند به این دلیل باشد که

احتمالا بیشتر مقالات دارای سه نویسنده، مربوط به مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌ها بوده که با همکاری اساتید راهنما، مشاور و خود دانشجو به ثبت رسیده است. در رابطه با سهم مقالات دارای یک یا دو نویسنده نیز می‌توان گفت این مساله باید مورد توجه دست‌اندرکاران نشریه قرار گیرد، چرا که تعداد کمتر نویسندگان نوعی ضعف می‌باشد و امتیاز محسوب نمی‌گردد. هر چند نتایج حاکی از آن است که کار گروهی نویسندگان مقالات در فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی در وضعیت مناسبی قرار دارد و حتی در حال رشد است.

در شبکه هم‌نویسندگی پژوهشگران حوزه موضوعی انقلاب اسلامی هر گره نشان دهنده یک نویسنده و یال‌های موجود دو گره نشان دهنده هم‌نویسندگی آن دو نویسنده با یکدیگر است (شکل 1). به عبارت دیگر دو نویسنده‌ای که توسط یک یال به یکدیگر متصل شده‌اند، حداقل دارای یک هم‌تألیفی در مقالات مورد بررسی بوده‌اند. هر گره نشان دهنده درجه مرکزیت یا تعداد هم‌نویسندگی آن گره است. اندازه یال‌ها بر اساس تعداد هم‌تألیفی نویسندگان نشان داده شده است. بر این اساس هر یال بعنوان یک هم‌تألیفی در نظر گرفته شده و وزنی معادل عدد فرضی یک را به خود اختصاص داده است. اگر دو نویسنده بیش از یک هم‌تألیفی با یکدیگر داشته باشند وزن این یال به میزان یک واحد برای هر هم‌تألیفی اضافه می‌شود. شبکه هم‌نویسندگی مقالات مورد بررسی از 132 گره و 162 یال (پیوند) تشکیل شده است. بزرگترین مؤلفه هم‌نویسندگی 20 گره (نویسنده) دارد. یک مؤلفه 6 گره‌ای، 2 مؤلفه 5 گره‌ای، 5 مؤلفه 4 گره‌ای و 10 مؤلفه 2 گره‌ای در این شبکه وجود دارد.

عملکرد فردی پژوهشگران فعال در موضوع انقلاب اسلامی نیز در این پژوهش بررسی و تحلیل شده است. بر این اساس، عملکرد هر نویسنده بر اساس شاخص مرکزیت رتبه، نزدیکی و بینابینی مورد بررسی قرار گرفته و 20 نویسنده بر اساس این شاخص‌ها بررسی و در جدول 2، 3 و 4 معرفی شده‌اند. نویسندگان برتر شبکه از نظر درجه مرکزیت که بر اساس میزان تمایل نویسندگان مختلف به هم‌نویسندگی با سایر نویسندگان به دست می‌آید، در این جداول ارائه شده است. همانگونه که پیش‌تر اشاره شد ابراهیم کلانتری و مسعود جعفری‌نژاد بالاترین نمره مرکزیت رتبه را دارند. عیسی مولوی وردنجانی و احمد آذین هر کدام با نمره مرکزیت 6 در رتبه بعدی قرار دارند. همچنین 5 نویسنده مرکزیت رتبه 5 و 11 نویسنده مرکزیت رتبه 4 دارند. از آنجا که نویسندگان مختلف بر اساس تعداد یال‌های میان دو نویسنده مختلف و وزن آنها رتبه‌بندی می‌شوند؛ می‌توان گفت در شاخص مرکزیت رتبه، دو نویسنده به نام ابراهیم کلانتری و مسعود جعفری‌نژاد با تعداد

یال‌های بیشتر، وزن بیشتری را از نظر مرکزیت رتبه دریافت کرده‌اند و با درجه مرکزیت 7 در رتبه اول این شبکه قرار دارند. رتبه بالای پژوهشگران در مرکزیت رتبه حاکی از آن است که این پژوهشگران (الف) با بیشترین میزان تولید آثار، نقش آفرینی فعال‌تری در شبکه هم تألیفی دارند؛ (ب) کنترل جریان انتقال اطلاعات در میان اعضای شبکه را در دست دارند؛ (ج) این افراد در کانون همکاری بوده و مرجع به حساب می‌آیند و (د) بهره‌وری آنها نیز بیشتر خواهد بود.

از منظر مرکزیت نزدیکی ابراهیم کلاتری دارای بالاترین نمره (0/884) بوده و همچنین 11 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/883، 7 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/882 و 2 نویسنده مرکزیت نزدیکی 0/881 دارند. نویسندگانی که دارای بالاترین نمره رتبه مرکزیت نزدیکی هستند، به تمامی نویسندگان شبکه هم تألیفی حوزه موضوعی انقلاب اسلامی نزدیک‌تر بوده و با طول مسیر کوتاه‌تری توسط دیگر گره‌ها در دسترس هستند.

در شاخص مرکزیت بینایی، ابراهیم کلاتری در رده اول راه ارتباطی نویسندگان شبکه بوده است. علیرضا گلشنی با نمره 0/822 دومین و محمد رضا مجیدی با نمره 0/775 سومین بوده‌اند. عبارتی این آمار نشان دهنده این است که این سه نفر بین تعداد زیادی از گره‌های دیگر قرار گرفته‌اند و موقعیت این افراد در این شبکه را نشان می‌دهد. این نویسندگان با قرارگیری در کوتاه‌ترین مسیر بین همه گره‌ها، نقش میانجی و رهبران شبکه را در ارتباطات علمی ایفا کرده‌اند. قرار گرفتن این پژوهشگران در نقش میانجی میان گره‌ها، باعث شده است تا شبکه هم تألیفی انقلاب اسلامی منسجم نگه داشته شود و اعضای شبکه را به مثابه یک پل ارتباطی به یکدیگر متصل نمایند.

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت پژوهشگرانی دارای قدرت اجتماعی هستند که نمره مرکزیت بالاتری کسب نموده‌اند. دلیل برتری این پژوهشگران آن است که با مشارکت در هم تألیفی با گروه‌های قوی‌تر، امکان بیشتری برای ارتباط با دیگران در اختیار اعضای شبکه قرار می‌دهند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که ابراهیم کلاتری، علیرضا گلشنی و محمدرضا مجیدی در دو شاخص مرکزیت نزدیکی و مرکزیت بینایی موقعیت خود را حفظ کرده‌اند، هر چند رتبه آنها در شاخص مرکزیت رتبه تغییراتی داشته است.

در مورد همکاری‌های بین سازمانی می‌توان گفت بخش قابل توجهی از مقالات منتشر شده در این فصلنامه متعلق به پژوهشگران دانشگاه تهران بوده است. این دانشگاه با 104 مقاله در رتبه نخست انتشار مقاله در این فصلنامه قرار دارد. توجه به بحث همکاری‌های علمی بین سازمانی می‌تواند در ارتقاء و پویایی فصلنامه کمک نماید. لذا پیشنهاد می‌گردد دست اندرکاران نشریه در رابطه با

پذیرش مقالات از سازمان‌ها و مراکز علمی مختلف، برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام دهند. توجه به این مهم می‌تواند در بحث ارزیابی نشریه و کسب امتیاز کامل از شاخص مربوط به تنوع وابستگی سازمانی نویسندگان مقالات کمک نماید.

از دیدگاه گارفیلد (1994؛ نقل در مکی‌زاده و همکاران، 1395) نقشه‌های علمی موضوعی روشی منحصر به فرد برای مطالعه ساختار علم هستند، که از طریق آنها می‌توان ساختار پژوهشی حوزه‌های خاص را ترسیم کرد. در این پژوهش سعی بر آن شد تا با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی و با به کارگیری ابزارهای تحلیل شبکه‌های اجتماعی و همچنین نرم‌افزارهای دیداری‌سازی علم، نمای مناسبی از ساختار حاکم بر مقالات منتشر شده در نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی ارائه گردد. یافته‌های پژوهش نشان داد که کلیدواژه انقلاب اسلامی با 103 بار تکرار بیشتر مورد توجه پژوهشگران بوده است. همچنین کلیدواژه‌های امام خمینی، انقلاب اسلامی ایران، ولایت فقیه و ایران به ترتیب با 62، 33، 21 و 21 بار جزو پرتکرارترین‌ها بودند. از این رو، به نظر می‌رسد این موضوعات سهم زیادی از پژوهش‌های منتشر شده در این فصلنامه را از آن خود کرده باشند. ارائه نقشه موضوعی مقالات فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی سبب کسب آگاهی بیشتر پژوهشگران از وضعیت پژوهش‌های انجام شده و ارتباط میان آنها و اطلاع از شکاف‌های موضوعی می‌شود و می‌تواند از دوباره کاری در امر پژوهش جلوگیری کند.

534 زوج هم‌واژگانی نیز به دست آمد که 15 زوج هم‌واژگانی بیش از سه بار در کنار همدیگر قرار داشتند. طبق جدول 7، بیشترین تکرار زوج هم‌واژگانی از آن زوج‌های امام خمینی - انقلاب اسلامی با 20 تکرار بود و پس از آن انقلاب اسلامی - ایران، با 9 تکرار و همچنین انقلاب اسلامی - گفتمان و امام خمینی - ولایت فقیه هر کدام با 6 تکرار در رده‌های بعدی قرار گرفتند. می‌توان گفت وقوع بیشترین هم‌رخدادی برای دو زوج هم‌واژگانی امام خمینی و انقلاب اسلامی نشان دهنده قرابت زیاد این مباحث با یکدیگر است.

استفاده از تحلیل خوشه‌بندی سلسله‌مراتبی به منظور شناسایی ساختار فکری حاکم بر موضوع انقلاب اسلامی منجر به شکل‌گیری تعداد 11 خوشه موضوعی گردید، که در آن خوشه‌هایی نظیر اندیشه سیاسی و بیداری اسلامی و تحلیل گفتمان عدالت اجتماعی-سیاسی در خاورمیانه؛ جمهوری اسلامی ایران و دیپلماسی فرهنگی-عمومی و کارآمدی نظام انقلابی؛ اقتصاد مقاومتی و سیاست-گذاری ارکان نظام در حکومت اسلامی؛ امنیت ملی، قانون اساسی، قرآن و عقلانیت در مشارکت سیاسی و نظام سیاسی و چند خوشه دیگر به چشم می‌خورد. در بین خوشه‌های شکل گرفته به نظر

می‌رسد خوشه اندیشه سیاسی و بیداری اسلامی و تحلیل گفتمان عدالت اجتماعی-سیاسی در خاورمیانه از جایگاه مرکزی و مهمی برخوردار باشد؛ چرا که اکثر کلیدواژه‌های پرتکرار و رایج در پژوهش‌های انقلاب اسلامی مثل آزادی، آیت‌الله خامنه‌ای، اسلام سیاسی، استکبار ستیزی، اندیشه سیاسی، بیداری اسلامی، عدالت، تشیع، خاورمیانه و عدالت اجتماعی در این خوشه جای گرفته‌اند. نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده متولیان نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی قرار گیرد. ساختار فکری ترسیم شده در این پژوهش می‌تواند دست اندرکاران نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی را در بررسی مقالات و توسعه متوازن موضوعات مورد نیاز و رسیدن به اهداف نشریه یاری دهد. تحلیل‌های این پژوهش زمینه‌های موضوعی با تعداد مقالات بیشتر در حوزه انقلاب اسلامی را مشخص و حوزه‌هایی که هنوز تعداد اندکی مقاله کار شده است را نیز نمایان ساخت. این تحلیل برای پژوهشگرانی که قصد دارند مقالات جدیدی را در زمینه انقلاب اسلامی بنویسند، از نظر موضوعی و روشی مفید است.

همسو با نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران حوزه‌های مربوط به انقلاب اسلامی توجه ویژه‌ای به پژوهش‌های بین رشته‌ای مبذول داشته و با استفاده از روش‌های علم‌سنجی جنبه‌های مختلف موضوع انقلاب اسلامی را مورد کنکاش قرار دهند. با توجه به اینکه استناددهی به مقالات می‌تواند در تسریع رشد علمی پژوهشگران حیاتی باشد، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران مقالات دارای یک یا دو نویسنده با پژوهشگرانی همکاری نمایند که از مرکزیت بالایی برخوردارند تا از این طریق استناد بیشتری دریافت نمایند. همکاری هر چه بیشتر پژوهشگران کلیدی با یکدیگر و همچنین جذب پژوهشگران جوان به شبکه، می‌تواند در رشد و پویایی هر چه بیشتر تولیدات علمی با موضوع انقلاب اسلامی مؤثر باشد.

منابع

1. احمدی، حمید و عصاره، فریده (1396). «مروری بر تحلیل‌های هم‌واژگانی»، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، 28 (1)، ص 125-145.
2. اسکاچیل، ندا (1376). دولت‌ها و انقلاب‌های اجتماعی، ترجمه سید مجید روئین تن، تهران، سروش.
3. بمانیان، محمدرضا؛ احمدی، فریال و اسدپور، علی (1392). «ارزیابی کمی و کیفی مقالات علمی پژوهشی دو فصلنامه مدیریت شهری از شماره 19-29»، نشریه مدیریت شهری،

11 (32)، 289-298.

4. بشیری، جواد و گیلوری، عباس (1397). «هم تألیفی در نشریات علمی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی»، پژوهشنامه علم‌سنجی، 4 (2)، صص 73-86.
5. توکلی‌زاده راوری، محمد (1393). راور-ماتریس: نرم‌افزار ایجاد ماتریس هم‌رخدادی. یزد: دانشگاه یزد.
6. توکلی فراش، لیلا (1395). ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه کارآفرینی در بازه زمانی 1996 تا 2015 از طریق تحلیل هم‌رخدادی واژگان در پایگاه وب‌آو ساینس و تعیین جایگاه ایران در این حوزه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم‌اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
7. حاضری، افسانه؛ مکی‌زاده، فاطمه و بیک خورمیزی، فرزانه (1395). «تحلیل هم‌واژگانی مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علم‌اطلاعات و دانش‌شناسی»، پژوهشنامه علم‌سنجی، 2 (2)، صص 49-62.
8. حسن‌زاده، محمد؛ بقایی، سولماز و نوروزی چاکلی، عبدالرضا (1387). «هم‌تألیفی در مقالات ایرانی مجلات ISI در طول سال‌های 1989 تا 2005 و رابطه آن با میزان استناد به آن مقالات»، فصلنامه سیاست علم و فناوری، 1 (4)، صص 11-19.
9. خاصه، علی اکبر؛ سهیلی، فرامرز (1397). «ترسیم چشم‌انداز پژوهش در علم‌سنجی و حوزه‌های سنجشی وابسته»، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، 33 (3)، صص 966-941.
10. خاصه، علی اکبر؛ قاضی‌زاده، حمید، فلاح اسطخ جانی، بنفشه و مختاری، حیدر (1399). «تحلیل علم‌سنجی یک دهه فعالیت فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (1388-1397)»، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، 31 (2)، صص 50-38.
11. سهیلی، فرامرز؛ عصاره، فرید (1391). «مفاهیم مرکزیت و تراکم در شبکه‌های علمی و اجتماعی»، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، 95، صص 92-108.
12. عرفان منش، محمد امین و بصیریان جهرمی، رضا (1392). «شبکه هم‌تألیفی مقالات منتشر شده در فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات با استفاده از شاخص‌های تحلیل شبکه‌های اجتماعی»، مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، 24 (2)، صص 76-96.

13. قاضی نوری، سروش؛ روشنی، سعید و رضایی نیک، نفیسه (1392). «5 سال با سیاست علم و فناوری: تکامل و توسعه نظری فصلنامه سیاست علم و فناوری»، فصلنامه سیاست علم و فناوری، 6(2)، صص 1-23.
14. کلانتری، ابراهیم و موسوی، مهدی (1392). «مبانی کلامی پیدایش و استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران»، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، 2(5)، صص 7-34.
15. وصفی، محمدرضا؛ محمدیان، سجاد و بامیر، موسی (1393). «تحلیل ساختار فکری و متن کاوی برونادهای علمی حوزه علوم سیاسی، با موضوع اسلام»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، 4(1)، صص 123-140.
16. محمدی، منوچهر و قربانی گلشن آباد، محمد (1392). «انقلاب اسلامی ایران از منظر استاد شهید مرتضی مطهری»، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، 2(6)، صص 71-87.
17. مروتی، مرضیه و حسام‌پور، سعید (1394). «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه علمی-پژوهشی نقد ادبی (شماره‌های 1-28)»، نقد ادبی، 8(32)، صص 155-170.
18. میرحق جو لنگرودی، سعیده و علی نژاد چمازکنی، فاطمه (1399). «نگاشت نقشه علمی مقالات نشریه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی طی سال‌های 1390 تا 1398»، پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی، 10(22)، صص 121-146.

1. Abbasi, A., Hossaini, L., & Leydesdorff, L. (2002). Betweenness centrality as a driver of preferential attachment in the evolution of research collaboration network. *Journal of Informetrics*, 6(3), 403-412.
2. Acedo, F. J. Barroso, C. Casanueva, C. & Galán, J. L. (2006). Co-authorship in management and organizational studies: An empirical and network analysis. *Journal of Management Studies*, 43(5), 957-983.
3. Chen, X., Wang, S., Tang, Y., & Hao, T. (2019). A bibliometric analysis of event detection in social media. *Online Information Review*, 43 (1), pp 29- 52.
4. Cheng, B. (2006). "Using social network analyses to investigate potential bias in editorialpeer review in core journals of Comparative/International Education". PhD Dissertation, Brigham Young University.
5. González-Teruel, A., González-Alcaide, G., Barrios, M., & Abad-

- García, M. F. (2015). Mapping recent information behavior research: An analysis of co-authorship and co-citation networks. *Scientometrics*, 103(2), 687-705.
6. Henriksen, D. (2016). The rise in co-authorship in the social sciences (1980-2013). *Scientometrics*, 107 (2), 455-476. Doi: 10.1007/s11192-016-1849-x
7. Janssens, F., Leta, J., Glanzel, W., Moor, B. (2006). Towards mapping library and information science. *Information Processing and Management*, 42(6), 1614-1642.
8. Smith, M. K. & Lewis, M. (2017). Supporting the professional development of English language teachers: facilitative mentoring. Routledge.
9. Verma, R. Martins, M. E. Martins, G. S. Csillag, J. M. & Pereira, S. C. F. (2012). Service's scientific community: a social network analysis (1995-2010). *Journal of Service Management*, 23(3), 455-469
10. Yanbing, S., Ruifang, Z., Chen, W., Shifan, H., Hua, L., Zhiguang, D. (2019). Bibliometric analysis of *Journal of Nursing Management* from 1993 to 2018. *Journal of Nursing Management*. Retrieved feb 12, 2022, from <https://doi:10.1111/jonm.1292>